

Logaritmus Arbesova romaneta

Klára Coufalová

Posudek oponenta bakalářské práce

Navzdory svému názvu se práce nijak nevztahuje k logaritmům či k logaritmickým funkcím, ani k jiným matematickým souvislostem nebo pojmům potenciálně rezonujícím v Arbesových romanetech. Je složena pouze ze tří komponent: z přímých citací z odborné literatury, (především z arbesovských monografií K. Krejčího a J. Janáčkové – přibližně čtvrtina práce), z volných parafrází jednotlivých oddílů těchto monografií a z převyprávění děje několika nejznámějších romanet.

Základní pracovní postup je také poměrně nenáročný: krok za krokem autorka postupuje tak, že nejprve uvede citaci z odborné literatury a následně ji svými slovy zopakuje – uvedu pouze jediný příklad (29): „*[Arbes prostřednictvím několika úhlů pohledu apeluje] na čtenáře, aby si sám postupně vytvářel vlastní perspektivu, která by nebyla totožná s úsudkem aktérů příběhu včetně přímého vypravěče (Janáčková 1975, s. 35). ‘Arbes se tímto podáním informací snaží přimět čtenáře přemýšlet o věci různými směry a utvářet si tak vlastní názor.’*“ Domnívám se, že takový způsob práce sotva může být nějak produktivní. A to tím spíše, že ho doprovázejí všeobecné floskule typu „*[Arbes] pociťoval solidaritu se všemi odstrčenými společenským řádem*“ (10 – jaký řád tu má autorka na mysli, skutečně se „všemi“, a odkud to vlastně víme?). Nedostatečné dokladování je ostatně slabinou celé práce. Vztah mezi Poeovou *Filozofií básnické skladby* a Arbesovými romanety, který měl být podle anotace její osnovou, je opřen pouze o apodiktické tvrzení, že „*nemůže být pochyb, že se Arbes Poeovým esejem inspiroval*“ (6), resp. že „*není pochyb, že přečtení tohoto eseje [...] v Arbesovi samotném zanechalo určitý dojem*“ (14). Autorka pak sama své východisko problematizuje, když píše, že Poeova stať byla publikována v roce 1846 (13), ale zároveň že první dvě romaneta (vydaná 1873) vznikla „ještě před jejím publikováním“ (14). Vůbec přitom nereflktuje (ani v seznamu literatury) obsáhlou Arbesovu studii o Poeovi v jeho *Záhadných povahách* (datovanou 1870), jejíž podstatnou část představuje právě parafráze *Filozofie básnické skladby*. Ale budiž – vztahu Arbese a Poea věnovali nemalou pozornost už Janáčková a Krejčí, relacím přímo k *Filozofii básnické skladby* se zabývali Dokoupil i Prchlíková. Ale hledat paralelu mezi Poeovými refrény (umocňujícími působivost *Havrana*) a reminiscencemi v Arbesových romanetech (které mají primárně explikační funkci a citový účinek tedy spíše oslabují)? – Víckrát ne!

Literárněhistorické a žánrové zasazení představuje další problematickou oblast práce. Podle autorky „*tvorba Arbesových romanet spadá do období novoromantismu*“ – a reprezentanty tohoto novoromantismu jsou jí v první řadě Neruda a Hálek (7). Pomíjím vágní, resp. téměř denunciační charakteristiku ruchovců a lumírovců i záměnu časopisu a almanachu *Ruch* (na téže straně). Stranou ale nemohu ponechat charakteristiku tvorby E. T. A. Hoffmanna, jenž je tu prezentován jako autor, který pouze „*vložil trochu romantiky*“ do lidových pohádek a legend (8). (Když už autorka chtěla jako zvláštní typ fantastiky definovat fantazijní transformace pohádkových látek, proč nejmenovala spíše Hauffa nebo Beckforda?)

Tam, kde autorka protimluvně píše o Arbesově „*reálné fantastice (s logickým vysvětlením)*“, by bylo vhodnější využít dostupné terminologie, např. „*modu naturalizace nadpřirozeného*“ (Traillová 1995, č. 2011) nebo „*vysvětleného nadpřirozeného*“ (Todorov 1970, č. 2010).

K drobnějším (třeba jen formulačním) problémům se vztáhnou už jen otázkami:

- Je skutečně „hlavním vypravěčem“ všech Arbesových romanet „novinář“? (11)
- Proč by Arbesova vzpomínka na hořící Prahu v roce 1848 měla být „fantasmagorická“? (12)
- Jaké hrdiny „z pražského lidu“ nachází autorka v *Etiopské lilii*? (12)
- Kde je ve *Dvou barikádnicích* popisováno „prostředí hudebníků a kočovných herců“?
- Pokud Arbesova romaneta „nebyla určena široké veřejnosti“ (14), proč pro ně volil efektní názvy, napodobující tituly populární lidové četby?
- Je opravdu možné považovat Plzeňsko za „šumavský venkov“? (27, 38)
- Lze opravdu v kumulaci slov podobného významu vidět pouze „nějakou Arbesovu zautomatizovanou činnost, vyplývající z jeho novinářské činnosti“? (30) Nesouvisela tato tendence spíše nějak se snahami nastupující lumírovské literatury?
- Jsou skutečně jeptišky postavami „spadajícími do hrůzostrašné literatury“? (8)

Druhá část práce je snad méně problematická, ale o to popisnější a vlastně banálnější. Autorka uvádí i naprosté samozřejmosti („*V romanetu se vyskytuje velké množství popisů okolí, vypravěčových myšlenek a dialogů postav.*“ [38]), ale ze svých konstatování se nepokouší nic vyvodit. V charakteristice každého romaneta např. připomíná „množství přechodníků“, aniž by se tuto skutečnost pokusila nějak vysvětlit nebo usouvztažnit s jinými charakteristikami jazyka romanet, které zmiňuje (deinutiva, cizí slova). A pokud se o vysvětlení nějakého jevu pokusí, vyznívá polemicky: opravdu si nemyslím, že by konvenční floskule jako „*růžová záře červánků*“ nebo „*zlatý pruh slunce*“ nějak umocňovaly „*magickou atmosféru díla*“ (39). (Když už autorka připomíná opakovaná „zvířecí přirovnání“ protagonistky *Sivookého démona*, proč je nevztáhne alespoň ke konstatované Reginině smyslnosti?)

Práce je přijatelně formulovaná, vychází ale jen z velmi omezeného poznání Arbesova díla, které v žádném směru neprohloubila. Konstatuje pouze skutečnosti dávno známé a už mnohokrát školsky traktované. Její nejzajímavější a nejoriginálnější částí je úvodní anotace. Vzhledem k této myšlenkové sterilitě navrhuji hodnocení „dobře“ (při excelentním průběhu obhajoby „velmi dobře“).

V Praze 29. 1. 2021

PhDr. Václav Vaněk, CSc.